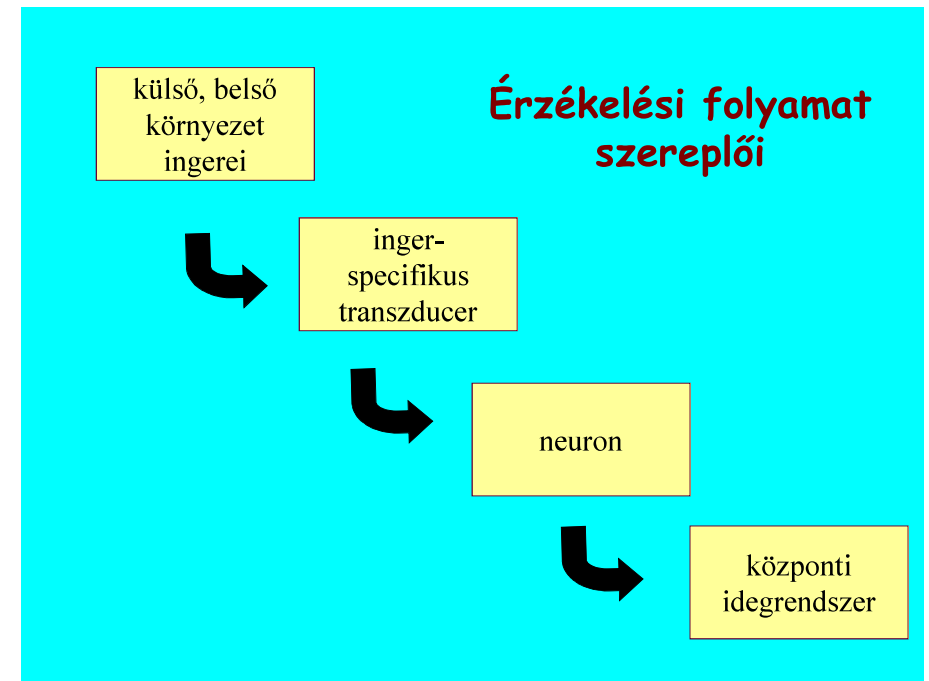

Az érzékelés biofizikájának alapjai

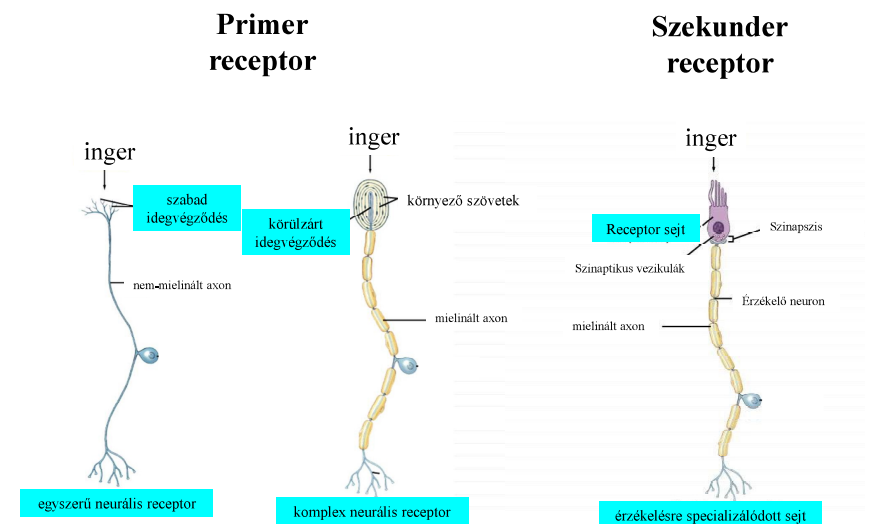

Az inger jellemzői

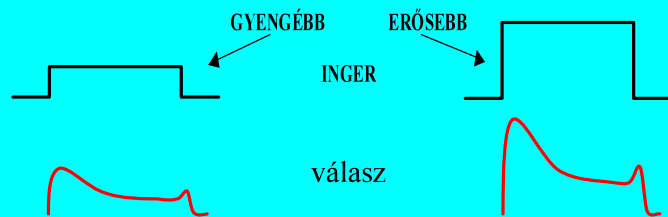
**MILYEN?
HOL?
MENNYI?
MEDDIG?**

**Magasabb szintű kódolás
térbeli
időbeli**

Receptor felépítése

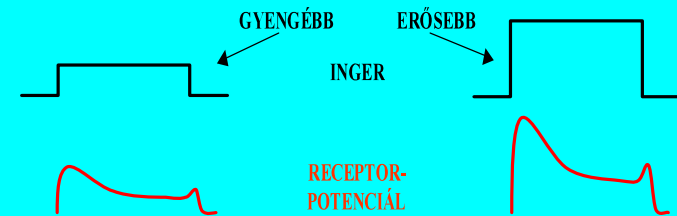
Receptor válasza az adekvát ingerre

Az általános, uniformis receptorválasz:

a receptor nyugalmi potenciáljának megváltozása

RECEPTORPOTENCIÁL

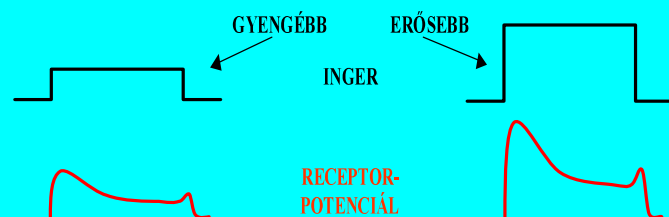
amplitúdója arányos az inger amplitúdójával

időtartama azonos az inger időtartamával

helyi potenciálváltozás

nem "Na-potenciál"

receptorpotenciál kialakulása: TRANSZDUKCIÓ

Nem-elektromos jel átalakítása elektromos jellé

a receptor mint transzducer
működik

INGER

KÓD

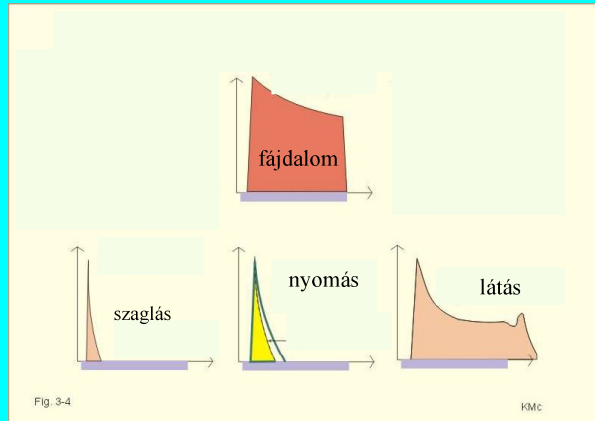
MILYEN? $\Rightarrow$ A receptor típusa

HOL? $\Rightarrow$ A receptormező lokalizációja

MENNYI? $\Rightarrow$ A receptorpotenciál amplitúdója

MEDDIG? $\Rightarrow$ A receptorpotenciál időtartama

Adaptáció : a receptorpotenciál amplitúdójának csökkenése

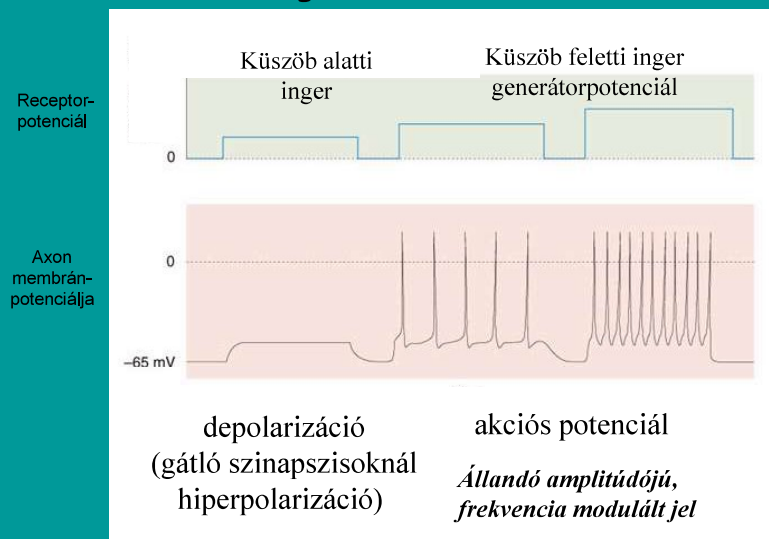
Gyorsan adaptálódó receptorok : pl. tapintás, szaglás, hőérzet
Lassan / nem adaptálódó receptorok (pl. fájdalomérzők - fogfájás)

Az információ továbbítása a receptorról a neuronra / axonra

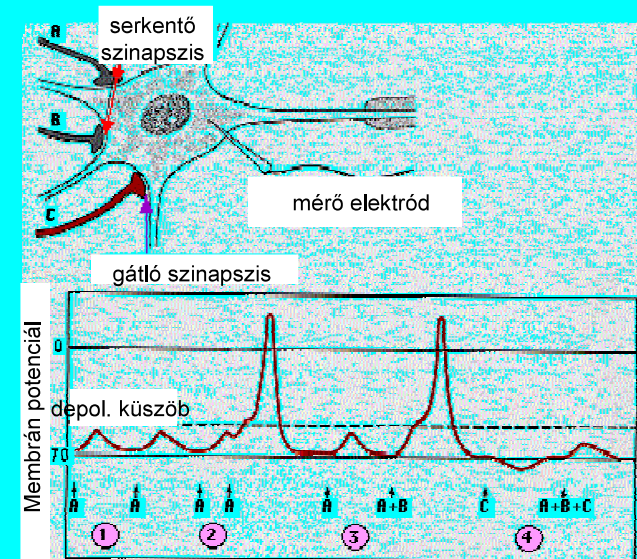
Szekunder receptor $\Rightarrow$ szinapszis $\Rightarrow$ axon
receptorpotenciál   neurotranszmitter   ?
mennyisége
minősége

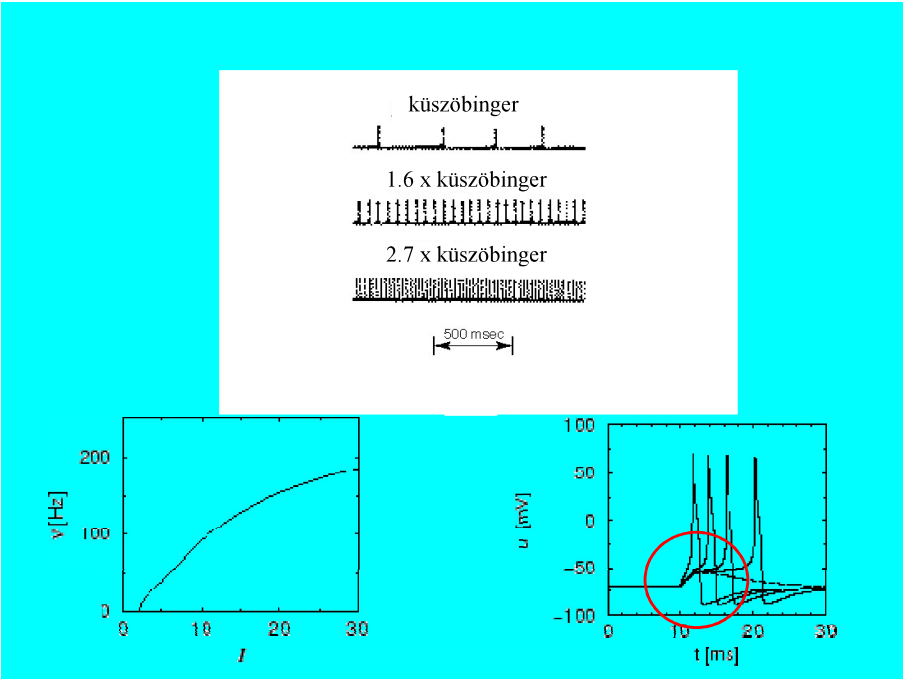
Primer receptor $\Rightarrow$ helyi áramok $\Rightarrow$ axon
receptorpotenciál   áramerősség   ?

A receptorpotenciál hatása az ingerelhető membránra

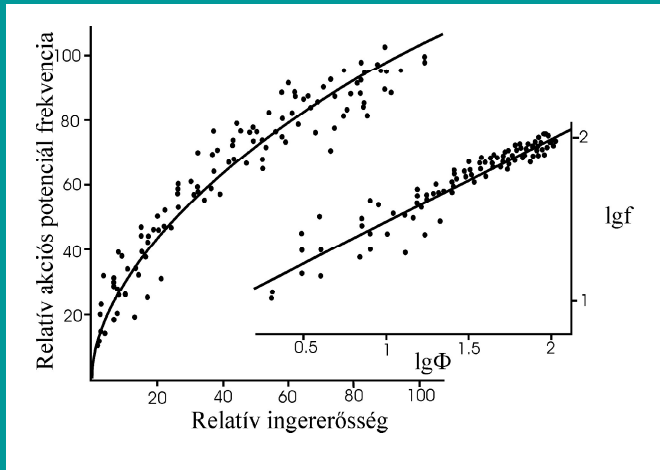

Időbeli és térbeli szummációra

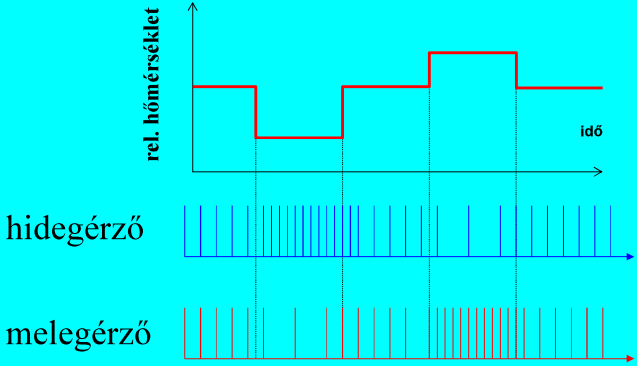

Az AP-frekvencia és az ingererősség kapcsolata

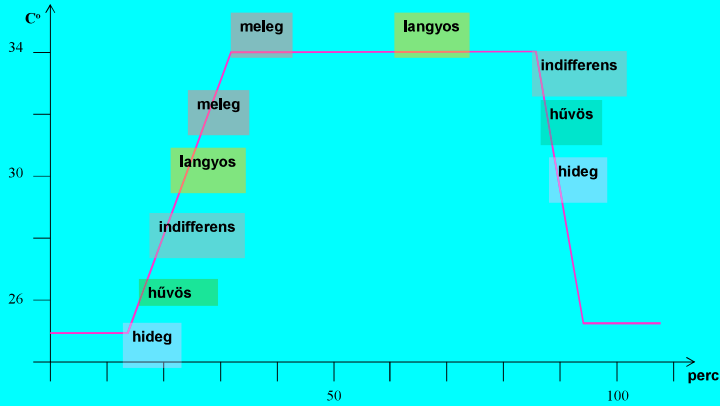

Folytonos működésű receptorok

Változatlan körülmények között állandó frekvenciájú akcióspotenciál-sorozatokat generálnak. Az adekvát paraméter változása frekvencia-csökkenést vagy -növekedést idéz elő.

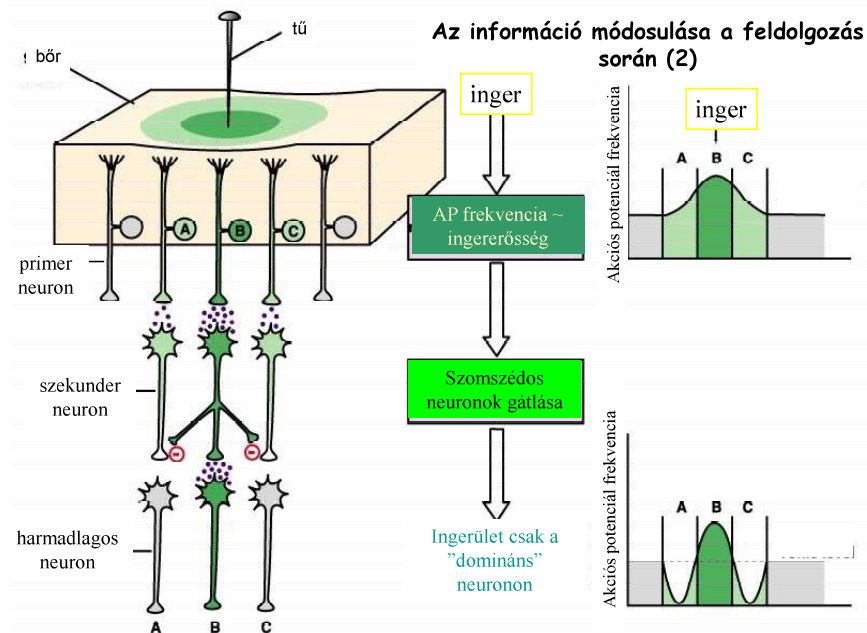
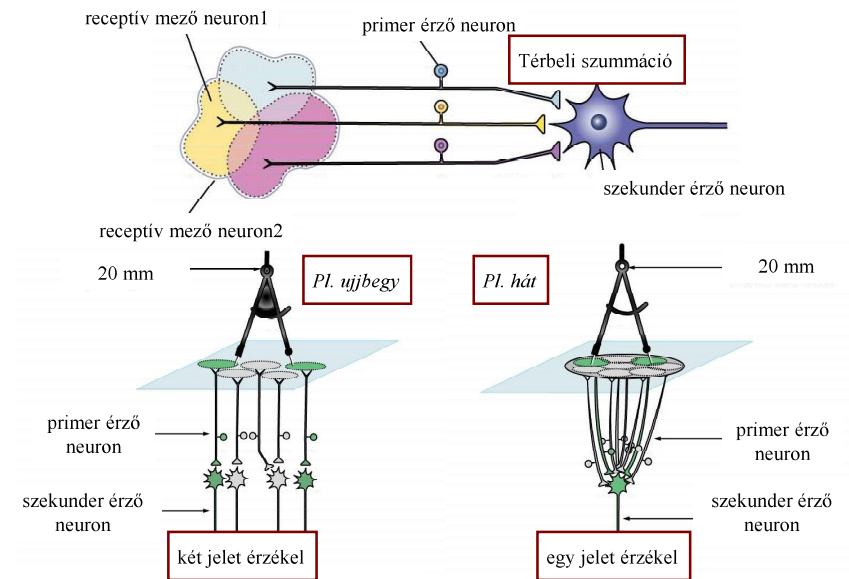
A hőérzet változása lassú melegítés majd hűtés során

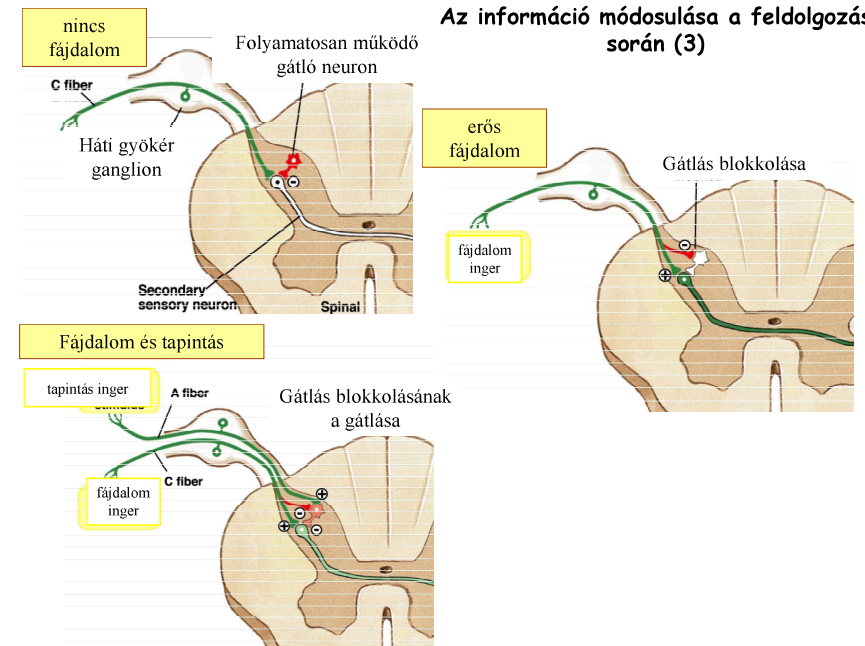
A központi idegrendszerben módosulhatnak a jelek:

serkentés
facilitálás
gátlás
konvergencia
divergencia

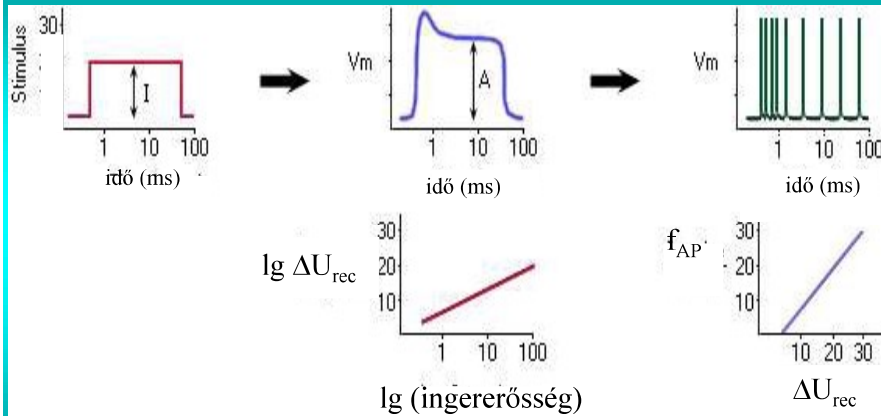
Az információ módosulása a feldolgozás során (1)

Az információ módosulása a feldolgozás során (3)

Összefoglalva

Pszichofizika

kapcsolat az inger mennyiségi jellemzői és a szubjektív tapasztalás között

az érzeterősség mennyiségi jellemzése, mérése

Az érzékelési küszöb vizsgálata

Abszolút küszöb – az inger felismeréséhez szükséges legkisebb inger

Döntés módszere – igen - nem válasz

Az érzékelési küszöb vizsgálata

Abszolút küszöb – az inger felismeréséhez szükséges legkisebb ingererősség

Döntés módszere – igen - nem válasz

Beállítás módszere (lásd gyakorlat)

Különbségi küszöb : két inger megkülönböztetéséhez szükséges legkisebb különbség nagysága

Kényszerített döntés módszere – választani muszáj

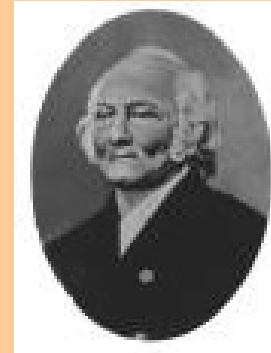
Különbségi küszöb : a megkülönböztetéshez szükséges
különbség nagysága

$$\text{legkisebb érzékelhető különbség} = I - I_0$$

különbözőnek
felismert intenzitás

háttér intenzitás

$$\text{LÉK} = I - I_0$$

Ernst Weber (1795-1878)

"just-noticeable difference" (JND)

$$\text{LÉK} = I - I_0$$

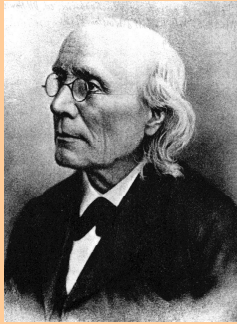
A **LÉK** nem állandó érték, nagyobb I_0 esetén nagyobb
LÉK-re van szükség

Ernst Weber - I_0 és a LÉK (ΔI) viszonya

$$\frac{\Delta I}{I_0} = k$$

k : Weber-arány – meghatározása mérések alapján

<i>inger</i>	<i>Weber-arány</i>
Fényesség	0,079
Hangosság	0,048
Tapintás	0,022
Nyomás	0,02
Ízlelés (sós)	0,083
Elektromos sokk	0,013

Gustav Theodor Fechner
(1801-1887)

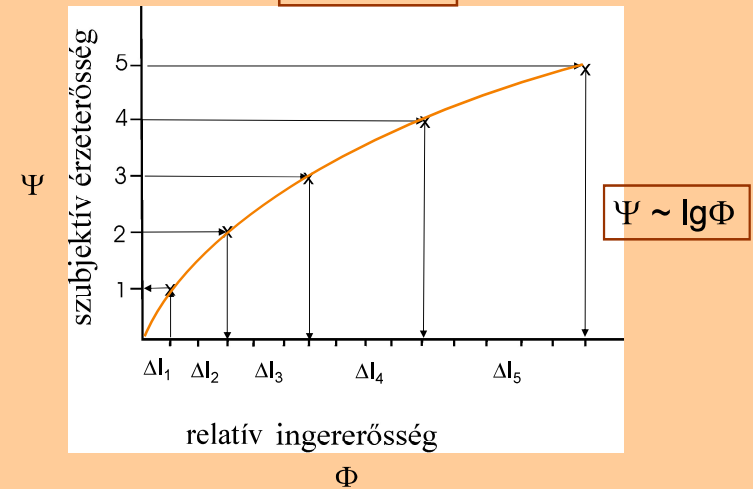
$$\Delta I = I - I_0$$

ΔI egy függvény

ΔI az ingererősség függvénye

Feltételezte (DE NEM MÉRTE), hogy az ingererősség minden ΔI változása azonos mértékben változtatja az érzeterősséget.

$$\Delta I / I \sim \Delta \Psi$$

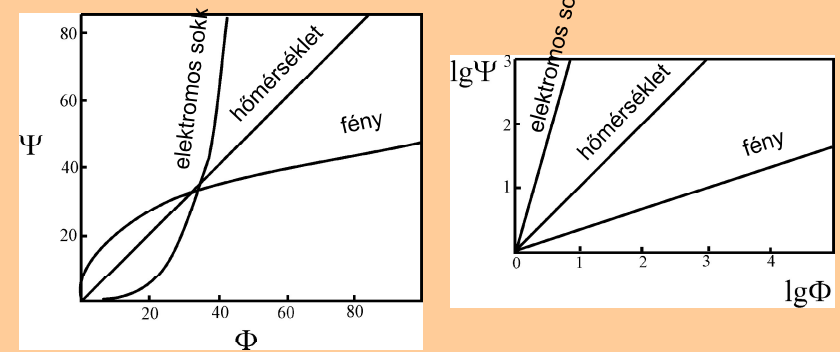

Stanley Smith Stevens
(1906-1973)

Kapcsolatot keres az ingererősség és az érzeterősség között.

MÉRÉSEKET VÉGEZ

Kapcsolat az ingererősség és az érzeterősség között mérések alapján

$$\Psi \approx \Phi^n$$

$$\Psi \approx \Phi^n$$

<i>inger</i>	<i>hatványfüggvény kitevője</i>
rövid fényimpulzusok fényessége	0,5
szag (haptén)	0,6
hangosság (3000 Hz harmonikus)	0,67
környezeti hőmérséklet	1,00
ízlelés (édes)	1,30

Összefoglalva

Kétféle megközelítés:

Weber – Fechner :

$$\Psi \sim \lg \Phi$$

Differenciavizsgálatok esetén jobb megközelítés

Stevens :

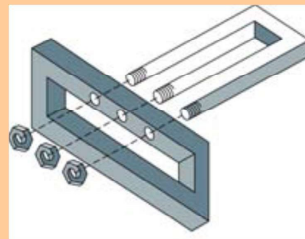
$$\Psi \approx \Phi^n$$

Érzeterősség becslése esetén jobb megközelítés

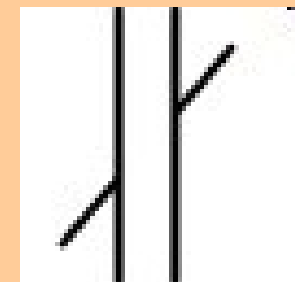
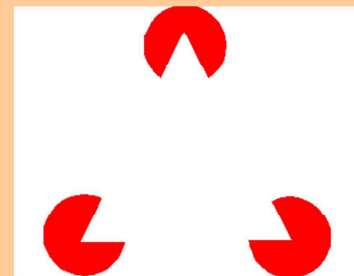
Percepció (észlelés) -

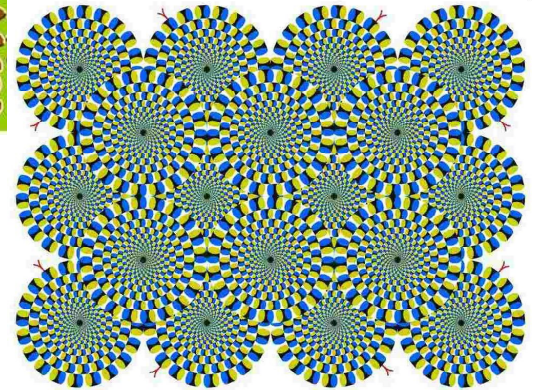
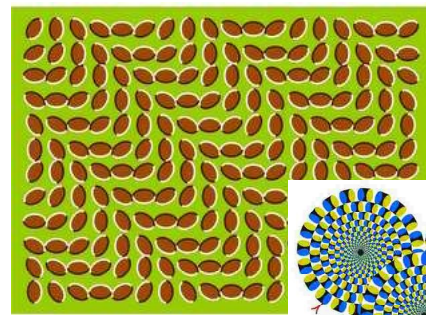
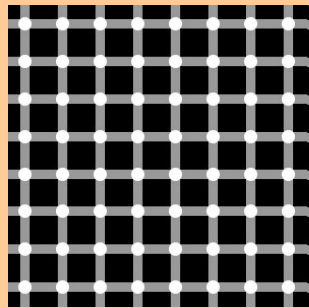
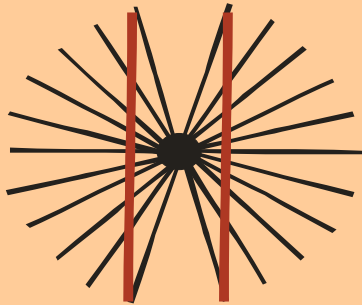
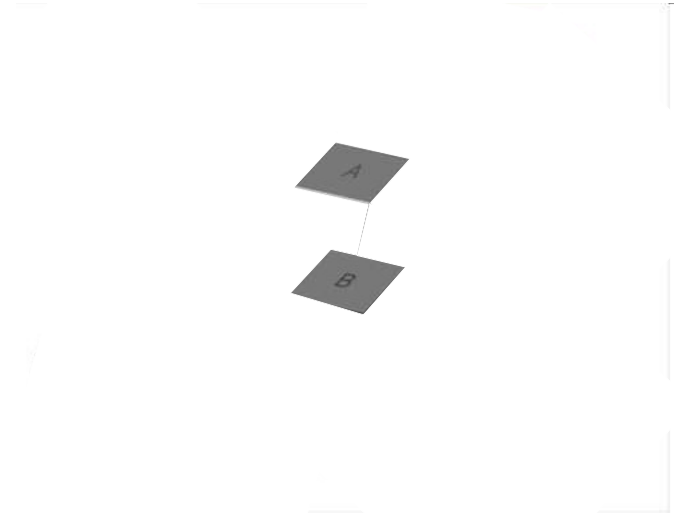
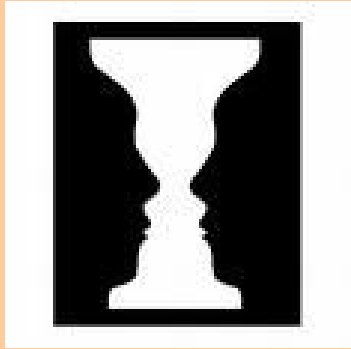
- a beérkező ingerek (információ) elemzését
- a beérkező információ rendszerezését
- a rendszerbe foglalt információ megértését

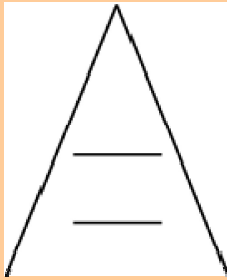
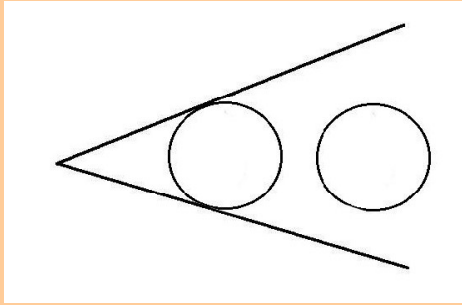
A percepció "téves" is lehet – az illúziók
félreértelmezett vizuális ingerek

A beérkező információt rendszerezzük

<http://www.michaelbach.de/ot/>